

Initiativärenden mot en socialnämnd och en länsrätt; fråga om det funnits rättsliga förutsättningar för att reglera umgänge mellan en far och hans son med stöd av 14 § LVU

Initiativen

I en anmälan till JO klagade AA på Medborgarnämnden i Värnamo kommun angående handläggningen av ett ärende rörande hans son BB, född 2003, som vårdades med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU (JO:s dnr 2222-2008).

Med anledning av AA:s anmälan lånade JO från nämnden in vissa handlingar rörande BB. En tjänsteman vid JO:s expedition inhämtade per telefon vissa kompletterande upplysningar.

Vad som kom fram gav inte anledning att fortsätta utredningen av AA:s anmälan (JO:s beslut den 24 februari 2009).

JO fann dock skäl att på eget initiativ utreda en fråga som AA inte tagit upp i sin anmälan. Vid JO:s expedition upprättades två promemorior i vilka sammantaget anfördes bl.a. följande.

Socialnämnden har enligt 14 § första stycket LVU ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården enligt LVU får socialnämnden med stöd av 14 § andra stycket LVU besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas.

Den 29 augusti 2007 beslutade Medborgarnämnden i Värnamo kommun att med stöd av 14 § LVU begränsa AA:s umgänge med BB till en gång var sjätte vecka.

AA överklagade nämndens beslut till Länsrätten i Jönköpings län som i en dom den 26 september 2007 (mål nr 1961-07) biföll överklagandet på så sätt att det överklagade beslutet upphävdes. Länsrätten förordnade att umgänge mellan AA och hans son BB tills vidare skulle fortsätta att äga rum varannan onsdag samt en helg per månad.

Som framgår av 14 § LVU har nämnden kunnat fatta beslut om umgängesbegränsning endast under den förutsättningen att AA vid tiden för nämndens beslut hade del i vårdnaden om BB eller hade umgängesrätt som var reglerad genom dom, beslut eller avtal.

Från Medborgarnämnden i Värnamo kommun inhämtade JO yttrande i frågan om det funnits rättsliga förutsättningar för att reglera AA:s umgänge med BB med stöd av 14 § LVU.

Från Länsrätten i Jönköpings län (vars verksamhet numera övertagits av Förvaltningsrätten i Jönköping) inhämtade JO yttrande i frågan om det funnits rättsliga förutsättningar för länsrätten att i sak pröva nämndens beslut om reglering av umgänget.

Utredning

Medborgarnämnden i Värnamo kommun överlämnade som sitt remissvar ett av en sektionschef vid medborgarförvaltningen upprättat yttrande av följande lydelse.

Utredning

Undertecknad kan konstatera att AA 07-08-29 ej var vårdnadshavare för sonen. Han hade heller inte ett genom dom eller avtal fastställt umgänge med

BB. Rättslig förutsättning för att reglera AA:s umgänge enligt 14 § förelåg därför inte. Att medborgarnämnden ändå tog ett sådant beslut vid tidpunkten beror på ett förbiseende av detta faktum.

Lagmannen CC överlämnade som Länsrättens i Jönköpings län remissvar ett av rådmannen DD upprättat yttrande av följande lydelse.

Medborgarnämnden i Värnamo kommun beslutade den 29 augusti 2007 att begränsa umgänget mellan AA och dennes son BB till en gång var sjätte vecka. AA var inte vårdnadshavare. Beslutet angavs vara fattat med stöd av 14 § andra stycket punkten 1 LVU.

AA överklagade beslutet till länsrätten, som i dom den 26 september 2007 biföll överklagandet och upphävde det överklagade beslutet. Umgänge mellan far och son skulle därmed fortsätta som tidigare, dvs. varannan onsdag samt en helg per månad. Umgänge i den omfattningen fanns reglerat sedan sommaren 2006. Dessförinnan hade sedan början av 2006 umgänge ägt rum varannan onsdag. Medborgarnämnden i Värnamo kommuns beslut den 29 augusti 2007 hade fattats med stöd av 14 § andra stycket punkten 1 LVU. Inget i utredningen gav anledning att anta att det saknades förutsättningar för ett sådant beslut. Med hänsyn härtill bedömdes det således vara ett till länsrätten överklagbart beslut och länsrätten sakprövade överklagandet. Beträffanderättspraxis jfr RÅ84 2:38.

I ett beslut den 19 maj 2010 anförde *JO André* följande.

Bedömning

När ett barn vårdas med stöd av LVU har socialnämnden enligt 14 § LVU ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården får socialnämnden enligt 14 § andra stycket LVU besluta bl.a. hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas. Socialnämndens beslut får enligt 41 § LVU överklagas till förvaltningsrätten.

AA var inte vårdnadshavare för BB. Såvitt framgår av utredningen i ärendet hade han inte heller någon umgängesrätt med BB som var reglerad genom dom, beslut eller avtal. Det har därför inte förelegat förutsättningar för nämnden att med stöd av 14 § LVU fatta något beslut rörande umgänget.

Medborgarnämnden har i sitt remissvar medgett att nämnden inte har kunnat fatta ett beslut i fråga om umgänget med stöd av 14 § LVU och att det inträffade beror på ett rent förbiseende. Mot den bakgrunden finner jag inte skäl att ytterligare upphålla mig vid nämndens handläggning.

Vad gäller handläggningen i länsrätten vill jag anföra följande.

Genom domen biföll länsrätten överklagandet på det sätt att det överklagade beslutet upphävdes. I domslutet förordnades också att umgänge mellan AA och hans son BB skulle fortsätta att äga rum varannan onsdag samt en helg per månad.

Vid handläggningen av mål av den aktuella typen torde det normalt sett vara tillräckligt för domstolen att förlita sig på vad socialnämnden uppger om de bakomliggande förhållandena vad gäller vårdnad och umgänge, dvs. om och hur dessa frågor har reglerats enligt bestämmelserna i föräldrabalken. I det aktuella ärendet fanns dock inte några sådana uppgifter beträffande umgänget mellan AA och BB. Länsrätten borde därför ha klarlagt huruvida AA:s umgängesrätt var reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal. Om länsrätten hade utrett frågan om regleringen av umgängesrätten hade det framkommit att det inte förelåg rättsliga förutsättningar för att med stöd av 14 § LVU besluta om AA:s umgänge med BB. Länsrätten borde således ha undanröjt det överklagade beslutet utan att ersätta det med ett nytt beslut. Jag är kritisk till domstolens handläggning.

Med den kritik avseende handläggningen i nämnden och länsrätten som framgår av det ovan anförda avslutas ärendet.